

Ettersøk av elvesandjeger på to elveører langs Folla i Alvdal kommune

Stefan Olberg

BioFokus-notat 2012-7

BIO
FOKUS

Ekstrakt

BioFokus har på oppdrag fra Norges vassdrags- og energidirektorat undersøkt to ørbanker/elveører beliggende i Folla elv, øst og nordøst for Neslund i Alvdal kommune. Grus/sandbanken sør på Folløya var det ikke mulig å befare, men ble på avstand vurdert som en lite sannsynlig, men likevel potensiell lokalitet for elvesandjeger. Dette på bakgrunn av at sandområdet var lite, at det ikke fantes høyereliggende partier med sand, eller siltpartier som ikke var sterkt gjengrodd. Elveøren ved Nesdal Ø ble grundig undersøkt, men ingen voksne eller larver av elvesandjeger ble påvist. Lokaliteten ble heller ikke vurdert som egnet levested grunnet svært små partier med sand og silt. Disse partiene befant seg rett nedenfor flomvernet. Selve øra hadde ikke avsatt partier med finere sedimenter som sand og silt.

Nøkkelord

Elvesandjeger
Cicindela maritima
Alvdal
Folla
Neslund
Elveør
Elveforbygning
Flomvern
Rødlistearter
Naturverdier

Omslag

Elveør med flomvern beliggende øst for Neslund
Foto: Stefan Olberg

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-209-8

BioFokus-notat 2012-7

Tittel

Ettersøk av elvesandjeger på to elveører langs Folla i Alvdal kommune

Forfatter

Stefan Olberg

Dato

15. juni 2012

Antall sider

8 sider

Refereres som

Olberg, S. 2012. Ettersøk av elvesandjeger på to elveører langs Folla i Alvdal kommune. BioFokus-notat 2012-7. Stiftelsen BioFokus. Oslo.

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgiver

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig.
Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra:
<http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadalléen 21, 0349 OSLO

Telefon 22 95 85 98

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

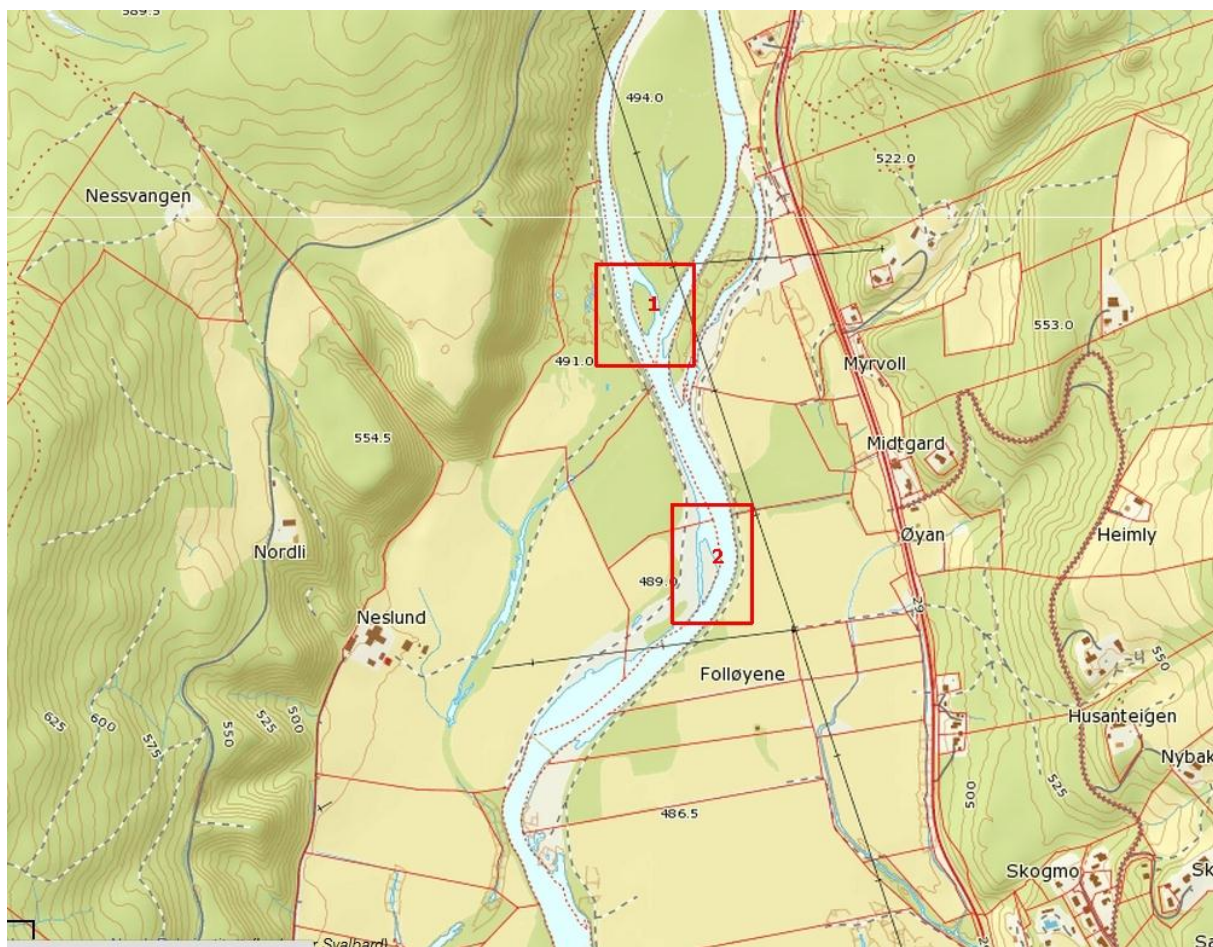
Bakgrunn

BioFokus har på oppdrag fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) undersøkt to ørbanker/elveører beliggende i Folla elv, øst og nordøst for Neslund i Alvdal kommune (figur 1). Den nordligste (øverste) banken ligger i søndre del av øya Folløya, nordøst for Neslund gård, midt i elveløpet. Denne lokaliteten benevnes heretter Folløya. Den sørligste elveøren ligger øst for Neslund gård, på høyre side av elveløpet og benevnes heretter Neslund Ø (se figur 1 og 2). Ørbankene ligger henholdsvis utenfor og rett nedenfor en strekning med flomvern som skal utbedres etter skader fra isgang i elva.

Fylkesmannen har etter blant annet opplysninger fra Norsk institutt for Naturforskning (NINA) vurdert at de to elveørene kan være levested for den sterkt truede arten elvesandjeger (*Cicindela maritima*). Elvesandjeger er også en prioritert art, jf naturmangfoldloven, §§ 23 og 24. I vurderingen av de to lokalitetene skriver NINA følgende på bakgrunn av studier av kart og flyfoto:

"På bakgrunn av denne dokumentasjonen, ser dette ut til å være to av de største sand/grusbankene i nedre del av Folla og derfor høyst sannsynlig levested med aktive forekomster av elvesandjeger. Uttak av masser i disse områdene vil forringe både konkrete og potensielle levesteder for elvesandjeger, og dermed redusere muligheter for fremtidig overlevelse av populasjonen i dette området. Elvesandjeger er en dynamisk art som er avhengig av at det til en hver tid er tilstrekkelig areal av høyereliggende åpne sandbanker (for voksne ind.) og fuktige sandbanker (for larver), noe som vil variere sterkt med flomsituasjon og andre tilfeldigheter. Enhver reduksjon av potensielle levesteder vil derfor øke risikoen for lokal utdøelse. I forhold til elvesandjegerens status som prioritert art jf naturmangfoldloven er vår faglige anbefaling derfor at det ikke tas ut masse fra elvebankene i nedre del av Folla."

Oppdraget til BioFokus var å få en klarhet i om elvesandjegeren finnes på de to lokalitetene. Ved negativt resultat skulle elveørene vurderes ut i fra deres egnethet som funksjonsområde for arten, gjennom en vurdering av om forholdene ligger til rette for at arten i fremtiden kan etablere seg på elveørene.

Figur 1. Kart som viser beliggenheten til de to undersøkte lokalitetene: Folløya (1) og Neslund Ø (2). Se også figur 2. Fra Norgeskart.no.

Figur 2. A) Sand/grusør på Folløya - lokalitet 1. B) Neslund Ø - lokalitet 2. Fra Norgeskart.no.

Metode

Det ble lett manuelt etter både voksne elvesandjegere og etter hull som indikerer larveforekomster. Ved funn av potensielle larvehull ble hullet gravd opp for å sjekke hvilken art som hadde laget hullet. Det ble også lett etter og registrert en del andre insektarter innenfor området. Totalt ble det brukt nærmere to timer på å undersøke området.

Resultater

Generelle resultater

Området ble befart 7. juni 2012 av Stefan Olberg i BioFokus og Odd-Arne Haarseth i NVE. Det var sol, lite vind og 15-17 grader på befaringstidspunktet. Vannstanden i Folla var lav og vannføringen var på rundt 40 m³/sekund. Til sammenligning var vannføringen 25. mai på 250 m³/sekund. De to elveørene var blottlagt ved befaringen, og hadde i stor grad samme form og utbredelse som vist på flyfoto i figur 2.

Grus/sandbanken på Folløya (lok. 1) var det ikke mulig å befare, da eneste måte å få sett nærmere på området ville ha krevd båttransport eller en risikofylt og iskald vading. Området ble derfor kun besiktiget fra avstand fra den høyre elvebredden (se figur 3 og 4).

Figur 3. Lokalitet 1 (Folløya) sett fra vest. Foto: Stefan Olberg.

Folløya er skogkledd med noe furu på høyereliggende grunn og bjørk, gråor og vier i lavereliggende deler. Deler av bjørkeskogen og gråor/vierkrattet nærmest elva bærer tydelig preg av vårflom og isskuring (figur 4). Sør for hoveddelen av øya ligger grus/sandbanken som er aktuell for uttak av masse, Banken er delvis avsnørt fra den skogkledd øya ved at vann ved visse vannstander passerer i mellom. Banken består av stein, men med et økende innslag av sand mot sør. Ytterst i sør er det et område på ca. 30 x 50 m med mer eller mindre ren sand. Bilder av lokaliteten ble fremvist for Ulf Hansen, som har kartlagt elvesandjegeren på mange lokaliteter i Midt-Norge. Han mente at det ikke kunne utelukkes at arten kunne bruke området. Problemet med området slik det fremstår i dag, er at det ikke finnes høyereliggende sandpartier som de voksne elvesandjegerne kan bruke ved høy vannstand. Det ser heller ikke ut som det finnes siltinnblandete partier i områder som ikke er bevokst med gråor og vier. Konklusjonen blir derfor at det er en liten mulighet for at dette sandområdet kan være et funksjonsområde for elvesandjegeren, til tross for at området er forholdsvis lite, at det ikke finnes høyereliggende partier med åpne sandpartier, eller siltpartier som ikke er sterkt gjengrodd i nærheten.

Figur 4. Søndre del av lokalitet 1 (Folløya). Grusbanke med et sanddominert parti. Foto: Stefan Olberg.

Neslund Ø (lok. 2) består i indre del av et eldre flomvern med en ubrukt og gjengrodd kjerrevei på toppen. Derfra heller terrenget nedover mot elva, og består av flom- og isavsatt stein, litt grus og noe sand. Bar sand finnes på et par små ($<4 \text{ m}^2$) områder i søndre del, i et noe flatere parti mellom elveforbygningen og nedre del av elvøren. I et lite parti i nedre del av hellingen i nord er det også avsatt litt silt i et sandparti som strekker seg ca. 15 m langs elva og er 1-2 m bredt. Dette området er gjengrodd av ung gråor og vierbusker. Nedenfor hellingen er det en stor, nesten flat elvør, bestående av stein og noe grus som strekker seg fra vannstrengen og inn til 5-10 m fra toppen av flomvernet. Sandpartiene er små dybden på sanden er liten (opp til 20 cm ved graving i siltpartiet i nord). De finere sedimentene blir avsatt når vannføringen i elva er stor og det blir bakevjer og stillestående, til dels avsnørte partier. Ellers er nok fallet i denne delen av Folla såpass stort at finere sedimenter ikke avsettes ved Neslund Ø.

Figur 5. A) Den steinsatte elvøren sett fra sør. B) Sandparti noe sør for midtre del av lokaliteten. C) Sand- og siltpartiet i nord. D) Steinøren (venstre), siltpartiet (med ung gråor og vier) og hellingen opp mot flomvernet, sett fra nord. Foto: Stefan Olberg.

Elvøren Neslund Ø ble grundig undersøkt. Det ble ikke påvist voksne eller larver av elvesandjeger på Neslund Ø. Noen få hull i et lite, fuktig og gjengrodd silt/sandparti i øvre del av lokaliteten ble undersøkt, men hullene hadde ingen insekter knyttet til seg. Befaringstidspunktet var nesten optimalt med sol og varmt vær. Det var god svermeaktivitet av diverse insektarter på lokaliteten, og

de voksne elvesandjegerne ville ha vært aktive på befaringstidspunktet om de hadde holdt til på lokaliteten. Det konkluderes derfor med at Neslund Ø ikke har noen bestand av elvesandjeger.

Andre arter

Det ble ikke påvist noen insekter i den steinsatte delen av elvøren (figur 5a), til tross for at det finnes bl.a. mange billearter som er spesielt tilpasset å leve på slike stein/grusører. Årsaken kan være at elvøren nylig ble tørrlagt og at artene enda ikke hadde kolonisert øra. I så fall burde slike arter ha blitt påvist i de høyereliggende partiene mot elveforbygningen, noe som ikke var tilfelle. Det kan derfor virke som at den steinsatte elvøren ikke har en slik fauna.

På de små sand- og siltområdene inn mot flomvernet ble det registrert en del insektarter. Ingen rødlistearter ble påvist, men enkelte karakteristiske arter som lever på sand og silt langs elver fantes her. Blant disse var kortvingene *Bledius arcticus* og *Philonthus subvirescens*. To arter av vepsebier fløy over sanden i sør og flere insektarter knyttet til vegetasjonen ble påvist.

Noen få planter av den nær truede elvørarten klåved fantes i sand/steinpartiet rett nedenfor flomvernet, noe sør for midtre del av lokaliteten.

Oppsummering/konklusjon

På grunn av en usikkerhet omkring en potensiell forekomst av elvesandjeger på søndre del av Folløya, anbefales det at denne lokaliteten ikke blir berørt av inngrep i forbindelse med et eventuelt masseuttak.

Ved Neslund Ø anses de biologiske verdiene i ytre (selve øra) og midtre del av lokaliteten som lave, og Neslund Ø vurderes i sin helhet som ubeboelig for elvesandjegeren.

Hvis det besluttes å ta ut masse fra Neslund Ø, anbefales det at inngrepene i området mellom forbygningen og den flate steinøren begrenses til et minimum. Adkomstveien til øren bør legges mellom sandpartiet i sør og siltpartiet i nord, slik at sandpartiene, insektartene som forekommer her og klåvedforekomsten forblir uberørte.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://www.biofokus.no/Publikasjoner/publikasjoner.htm>